

PÁL ÁGNES*–TAKÁCS ZOLTÁN**

A VAJDASÁG TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZETÉNEK VÁLTOZÁSAI ÉS REGIONÁLIS SAJÁTÓSÁGAI NAPJAINKBAN

REGIONAL CHARACTERISTICS IN VOIVODINA AND CHANGES IN THE REGION'S SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS

ABSTRACT

This study is aimed at outlining the regional institutions and the possibilities for regional development (legal framework) in Voivodina. On the basis of earlier research into Serbian–Hungarian border zones, the aim of this current research is to describe briefly the level of the region's social and economic development. The characteristics of its human resources, as well as the main features of the typical economic activities will be emphasised, with a special emphasis on agriculture and tourism, a significant part of the region's service industry. These factors are also heavily dependent on global and European economic processes and the flow of working capital. The openness, the integration and cooperation between different actors of the economic life may benefit the overall process. In conclusion, the developmental possibilities will be surveyed, in relation to the region's GDP and HDI indicators.

1. Bevezetés

A szerb parlament döntése értelmében a Vajdaság 2009. november 30. óta újra Szerbia autonóm tartománya, mely saját kormánnyal, képviselőházzal, vagyonnal és jelképekkel rendelkezik, nemzetközi megállapodásokat köthet. Székhelye Újvidék (Novi Sad), hat hivatalos nyelvet használnak (szerb, magyar, horvát, román, szlovák, ruszin).

A jugoszláv szocialista föderáció 1945-ben a Jugoszláv Népköztársaság autonóm tartományaként ismerte el a Vajdaságot, mely Trianon után szerb többségűvé vált. Az autonómia az 1960-as évek derekáig még nem sokat jelentett, s csupán az 1974-es jugoszláv alkotmánnyal kapott igazi tartalmat. Innentől a Vajdaság gyakorlatilag önálló köztársaságként működött.¹ Egyetlen lényeges különbség maradt a többi jugoszláv tagköztársasághoz képest: a Vajdaságnak, mint tartománynak nem volt elszakadási joga. Önállóságát 1988-tól kezdve a szerb nacionalista kormányzat számolta fel.² Csak az új évezred első évtizedének végén realizálódhattak újra bizonyos autonómia-törekvések.

A történelmi Délvidék területén elhelyezkedő Vajdaságot korábbi, 1989-ben indult kutatásaink már érintették. Ezek a magyar Alföldet felosztó, mintegy 500 km hosszú magyar–jugoszláv–román határszakasz mentén sorakozó települések vizsgálatára fókuszáltak.³ Ezt követően a – nemzetközi határ menti kapcsolatok élénkülésének köszönhetően létrejött – Duna–Körös–Maros–Tisza Regionális Együttműködés (korábban Eurorégió) természeti, társadalmi és gazdasági struktúráját tártuk fel.⁴ Jelen tanulmány a Vajdaság geográfiai jellemzésén túl a társadalmi-gazdasági fejleszhetőség regionális politikai hátterét ismerteti.

* Egyetemi magántanár, főiskolai tanár, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar.

** PhD-hallgató, Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja, Pécs.

2. Földrajzi körkép

Az Alföld tájainak, a Duna-völgynek, a Bácskai-lőszhátnak, a Duna-Tisza-közi-homokhátságnak, valamint a Tisza és Maros allúviumának folytatásaként felfogható Vajdaság legfontosabb tájformáló elemei a folyók és a szél voltak. A 21 500 km²-nyi területet a Duna, Tisza és a Száva három földrajzi tájegységre osztja (Bácska, Bánság, Szerémség).

1. térkép. A mezőgazdaságilag művelt területek aránya (%) a Vajdaságban (2008)

Map 1. The proportion (%) of agricultural lands Voivodina (2008)

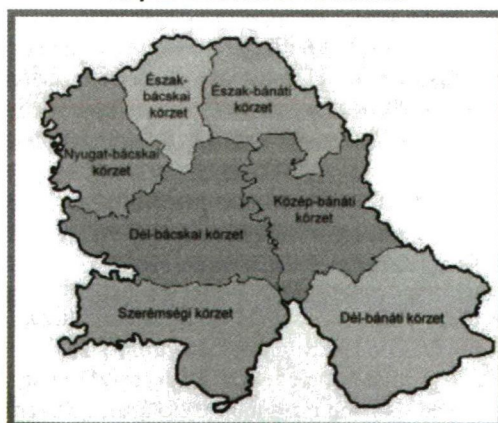
Forrás: Saját szerkesztés

A kedvező éghajlati és talajviszonyok a mezőgazdasági termelésnek kiváló feltételeket nyújtanak. A hegyvidéket (Fruška Gora, Tarcal-hegység, Verseci-hegység) erdőültetvények, szőlők, a szárazabb területeket akácok borítják (1. térkép).

Ásványkincs készlete jelentős: kőolaj, földgáz, termásvíz, építőanyagok találhatóak. A tartomány 7 NUTS 2 szintű körzetre, ezen belül 45 „községre” tagolódik, melyek összesen 465 települést foglalnak magukba (2. térkép). A városok száma 52.

2. térkép. A Vajdaság körzetei

Map 2. Districts of Voivodina

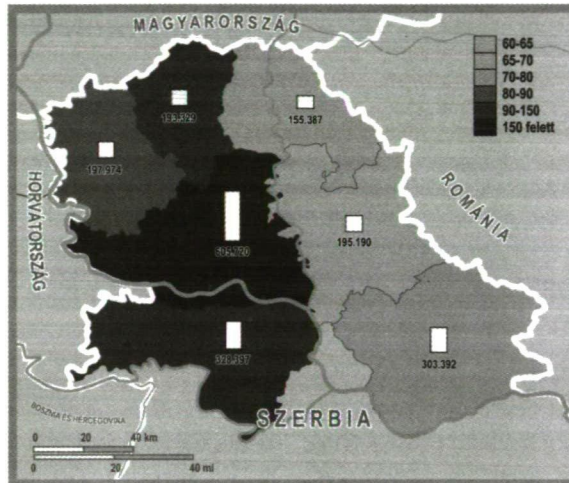

Forrás: Saját szerkesztés

Bácska, Bánság és a Szerémség az Árpádkor végétől az 1500-as évek elejéig gazdaságilag fejlett, döntően magyar lakosságú vidék volt. A török időkben elnéptelenedő táj a 18. században kezdett újratelepülni. Az 1910-es népszámlálás adatai szerint Bácskában a magyarok aránya 43%, a németeké 22%, a délszláv lakosságé együtt 28% volt. Ma a népesség 2/3-a szerb, 1/3-át nemzeti kisebbségek alkotják, melyek közül legnagyobb a magyar (az összlakosság 14–15%-a). A magyarság főként a Tisza mellékén és a Magyarországgal határos körzetekben koncentrálódik. Legnagyobb magyar lakta városok: Magyarkanizsa 86%, Zenta 81%, Topolya 59%, Csóka 52%, Óbecse 46%, Temerin 43%, Szabadka 38%, Törökkanizsa 30%.

3. térkép. A vajdasági körzetek népességszámának és népsűrűségének alakulása (2008)

Map 3. Size and density of population in Districts of Voivodina (2008)

Forrás: Saját szerkesztés

A legnépesebb és legsűrűbben lakott körzet a Dél-bácskai, a legkisebb lélekszámú és legritkábban lakott az Észak-bánati (3. térkép). A kedvezőtlen migrációs tendenciáknak köszönhetően a népességszám folyamatosan csökken. Az elvándorlás okai között a délszláv háború, az ország „bezártsága”, a szegénység, a munkanélküliség, a reformok elmaradása és az agyelszívás szerepelnek.

A gazdasági problémák – a válság kiteljesedése miatt – az 1990-es években tetőztek. A gazdaság teljesítménye 1999-ben érte el mélypontját.⁵ A 2000-ben bevezetett reformintézkedések, valamint a modern munkajogra jellemző tripartizmus (munkaadók, a munkavállalók és az állam együttműködése) bevezetése ezután a munkaerőpiac lassú fejlődését eredményezték. A tartomány „szegénységcsökkentő” programjai az iskolai végzettség növelését, a munkanélküliség visszaszorítását, a hátrányos helyzetű gyermekek számának csökkentését, a falusi lakosság elszegényedésének megállítását, valamint a menekültek és a roma lakosság megsegítését tűzték ki célul.

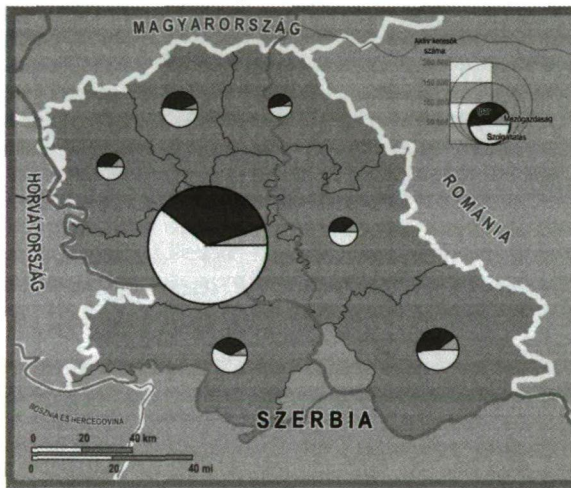
A gazdasági aktivitás ma körzetenként erősen eltérő képet mutat. Az aktív keresők abszolút száma Dél-Bácskában a legnagyobb, Észak-Bánátban a legkisebb. A népességszámhoz viszonyítva ugyancsak Dél-Bácska van a legkedvezőbb helyzetben, míg a Szerémség a legrosszabban (20%). A foglalkoztatottak 56%-a a magánszférában, 24%-a az állami szektorban a fennmaradó rész pedig egyéb társadalmi szférában tevékenykedik. A legtöbb dolgozót a szolgáltató szektor foglalkoztatja, melynek részesedése csak Észak- és Dél Bánát-

ban nem éri el az 50%-ot. Az ipari keresők aránya enyhén csökkenő tendenciát mutat, míg a mezőgazdaság a mai napig jelentős szerepet tölt be a lakosság foglalkoztatásában (4. térkép).

Az egy főre jutó GDP tekintetében a Vajdaság a Szerb átlag felett teljesít (5590 dollár), noha átlagos mutatója feleannyi, mint a fővárosé, Belgrádé. Az alapvetően három dimenziójú (egészségügy, oktatás, jövedelem) humánfejlettségi mutató (HDI = 0,735), mely ugyancsak jól tükrözi az életminőség differenciáit, meghaladja a szerb átlagot, noha Belgrádtól ugyancsak elmarad.

4. térkép. Az aktív keresők aránya szektoronként a Vajdaság körzeteiben (2008)

Map 4. The proportion of active earners by economical sectors in Districts of Voivodina (2008)

Forrás: Saját szerkesztés

3. A Vajdaság társadalom-gazdasági fejleszthetőségének regionális politikai háttere

Szerbia regionális fejlesztési stratégiája, a regionális fejlesztési törvény, valamint a régiókról szóló kormányrendelet egységes régióként kezelik a Vajdaság Autonóm Tartományt. A szerb intézményesülő regionális politikában a Vajdaságnak példaértékű szerepe van. A tartományi kormány egységes álláspontot képvisel a régió hosszú távú fejlesztési távlatait illetően. A fejlesztési prioritások között a régió társadalom-gazdasági változásainak folyamatos nyomon követése szerepel. A tartományi kormányzás megfelelő fejlesztési források biztosításával (tartományi költségvetés, fejlesztési alapok), kiépült intézményi struktúrával segíti a regionális fejlesztést. A Vajdaság fejlesztési feladatai:

- Az egyes kistérségek földrajzi helyzetének előnyeit kihasználni.
- A kedvezőtlen demográfiai trendeken javítani.
- Az iskolai végzettségi szint emelése, a továbbtanulási szándék erősítése.
- A lakosság egészségi állapotának javítása.
- A kereskedelem összehangolt fejlesztése.
- A mezőgazdaság fejlesztése.
- A távközlés, hírközlés, kommunikáció fejlesztése.

A vajdasági régió a területi-politikai autonómia, területirányítási hatáskörök és történelmi fejlettségi háttér miatt ma Szerbia fejlett régiójának számít.⁶ Belgrád fejlettsége

mégsem vitatható el. A fővárosok meghatározó gazdasági, politikai-döntési központok, a Kárpát-medence, de a Balkán legfejlettebb területi egységei, modernizációra, térszerkezet formálására utaló képességekkel.⁷

1. táblázat. A szerbiai NUTS 2 régiók területi fejlettségi mutatói, 2007–2009

NUTS 2	Terület (km ²)	Lakosság (1000 fő) 2008	Lakosság /km ²	1000 lakosra jutó					Nettó személyi jövedelem (din) (2009)	Korszerű utak (%) (2007)
				Foglalkoztatott (2009)	Vállalkozó és munkás (2009)	Munkanélküli (2009)	Egyetemista (2009)	Diplomás (2009)		
Szerb Köztársaság	88.358	7.350	83,2	257	67	99	32	5,5	31.733	63,8
Vajdasági régió	2.1506	1.979	92	252	69	99	28	6,2	31.203	88,7
Belgrádi régió	3.227	1.621	502,3	379	87	57	74	11,9	39.862	75,6
Šumadija és Nyugat-szerbiai régió	26.483	2.066	78	213	69	118	15	2,3	26.600	60,5
Dél-és kelet-szerbiai régió	26.255	1.684	64	200	51	116	17	2,3	26.085	63,6
Koszovó és Metohia régió	10.887	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Forrás: Opštine u Srbiji 2008., 2010. alapján saját szerkesztés

Tekintet nélkül arra, hogy a Vajdaságban a regionalizmusnak történelmi hagyományai vannak, a lakosság regionális identitása erős,⁸ a társadalom-gazdasági függőség meghatározó. Szerbiára⁹ továbbra is jellemző a regionalizációtól való félelem, a nemzetállam integritásának védelme.¹⁰ Ez a regionális hatáskörök és valós decentralizáció hiányában is megmutatkozik, amely az évekig tartó alkotmányozási folyamat lezárásával (2006) sem oldódott meg.¹¹ Szerbia így teljesen aszimmetrikus területirányítási felállással szembesül, amelynek kivételezettje az ország északi tartománya/régiója – a Vajdaság.

A Vajdaság „korlátozott” kivételességének alapját (alkotmányos garanciák nélkül) a Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreiről szóló törvény (2009) határozza be.¹² A Vajdaság Autonóm Tartomány alapszabályzatában-statútum (2009)¹³ tizennégy átfogó területen (területi tervezés, regionális fejlesztés, mezőgazdaság, egészségügy, oktatás, kultúra stb.) szavatolt az autonómia gyakorlása, hangsúlyozva a régió multikulturalitására alapuló „kisebbségi többletjogokat” is egyben, de fiskális területi önrendelkezés nélkül. Komšić „kikérte autonómiaként” említi a VAT-t, folyamatos központi-hatalmi függőséggel, ellenőrzöttséggel, és további alkotmányos hatásköri bővítéseket lát szükségesnek.¹⁴ A Vajdaság „aszimmetrikus, atipikus, ellentmondásos közjogi helyzete”, politikai-területi autonómiája.¹⁵ az unitárius államigazgatást támogató szerb politikai elit képviselőiben ellenszenvet vált ki.¹⁶ Szerbiában alkotmánymódosításra lenne szükség, amellyel meg lehetne teremteni a valós regionális autonómia feltételeit megalapozó decentralizációt, pénzügyi és hatásköri önállóságot az ország teljes területén.¹⁷

4. A Vajdaság regionális intézményrendszere

A Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreiről szóló törvény, a Vajdaság Autonóm Tartomány alapszabályzata, valamint a (nemzeti) regionális fejlesztési törvény határozzák meg a tartomány regionális fejlesztési lehetőségeit, intézményrendszeri megoldásait:

- regionális és területi tervezés,
- kiegyensúlyozott regionális fejlesztés és fenntartható fejlődés,
- különböző intézkedések foganatosítása a tartományi kormány segítségével,
- regionális fejlesztési bank működtetése,
- EU-s pályázati kapacitások fejlesztése,
- tőkebefektetések ösztönzése,
- stratégiai (területfejlesztési) dokumentumok kidolgozása,
- a regionális fejlesztésért felelős szervezeteket alapítói joggyakorlása,
- statisztikai adatokat gyűjtése,
- a regionális fejlesztések nyomon követése, értékelése.

A regionális fejlesztési törvény viszonylag korlátozott lehetőségeket biztosít a Vajdaság számára egy nemzeti szintű (központilag irányított) regionális fejlesztési koncepcióban. A tartomány területét illető fejlesztések ügyében véleményezési joggal rendelkezik, a többi régiótól eltérően. Területi képviselőt (tartományi kormányzó) delegálhat a Nemzeti Regionális Fejlesztési Tanácsba. A regionális fejlesztések finanszírozását előreláthatólag részben a tartományi költségvetés biztosítja, a Vajdaság Regionális Fejlesztési Ügynökség és a tartomány közötti szerződés formájában. Ezzel saját területeit érintő fejlesztések finanszírozásában, fejlesztések tervezésében határozottabb szerepet vállalhat a tartomány. Korhecz a feladatkörök (tartomány–központi hatalom) megkettőzése miatt költségvetési és hatékonysági korlátokra hívja fel a figyelmet. „Az autonómia területein a központi kormányzat gyakorlatilag dologtalan, a feladatait a tartományi hatóságok végzik”.¹⁸ Ugyanez elmondható a tartomány területén tevékenykedő dekoncentrált állami szervekről is, amelyek bizonyos feladatköröket (foglalkoztatás, gazdasági kamarák, adóhatóság, egészségügy stb.) a központi hatalom munkamegosztásával végeznek.

A Tartományi Gazdasági Titkárság (2002) – gazdasági, technológiai és regionális fejlesztési programokat hajt végre a tartomány területén (pl. KKV szektor, magánosítás, gazdaságélénkítés, fejletlen területek fejlesztése, regionális és nemzetközi kapcsolatok).

Tartományi Régióközi Együttműködések és Önkormányzatok Titkársága (2002, 2011)¹⁹ – feladatai közé tartozik: a tartomány regionális, határokon átvelő és nemzetközi együttműködéseinek fejlesztése (DKMT Eurorégió),²⁰ más országok régióival, nemzetközi, nem kormányzati szervezetekkel. A titkárság koordinálja a tartományi és helyi szervek regionális és nemzetközi együttműködéseit. Az EU integráció folyamataiban a tartományi szervek együttműködéseket kezdeményeznek EU-s intézményekkel, szaktestületekkel az előcsatlakozási alapokhoz történő hozzáférés, intézményi kapacitások fejlesztése érdekében. A területirányítás tartományi szintű feladatait látja el a tartomány területén található önkormányzati szervek, városok közigazgatás-és területszervezési kérdéseiben.

Tartományi Pénzügyi Titkárság (2002) – a régió fejlődése szempontjából fontos fejlesztési prioritásokat követi, amelyekhez megfelelő forrásokat rendel a tartományi költségvetésből, illetve további döntéseket hoz a költségvetési pénzek megfelelő és ösztönző felosztásáról.

Tartományi Mezőgazdasági-, Vízgazdálkodási- és Erdőgazdálkodási Titkárság (2002) – a regionális politika intézményrendszeri megoldása szempontjából a falu és vidékfejlesztés feladatköre külön említést érdemel. Ugyanakkor a titkárság feladatai közé tartozik a mezőgazdaság (földművelés, állattenyésztés), erdőgazdálkodás, vadgazdálkodás, vízgazdálkodás, halászat, állategészségügy, mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés (késztermékek, nyersanyagok, kivitel, behozatal) problémaköre.

Tartományi Mezőgazdaság Fejlesztési Alap (2001) – feladata: a mezőgazdaság tervezett és irányított fejlesztése, anyagi támogatása, termelésösztönzés, kivitelserkentés, szövetkezeti szervezési formák támogatása és fejlesztése.

Tartományi Építésügyi, Városrendezési és Környezetvédelmi Titkárság (2002, 2011) – városrendezési, területtervezési és építésügyi, lakásügyi és kommunális feladatokat lát el,

területterveket (VAT, önkormányzatok, speciális fejlesztési területek) dolgoz ki, megvalósításukat követi. Hatósági ellenőrzést végez, információs rendszert működtet a területi tervekről, városrendezési tervekről, szakmai tanácsokat nyújt önkormányzati szervezeteknek. A környezetvédelem és a tartomány fenntartható gazdasági fejlődéséért felel különböző regionális szintű (nemzeti és nemzetközi) projektek megvalósításával.

Tartományi Oktatásügyi, Közigazgatási és Nemzeti Közösségek Titkársága (2002, 2011) – feladata a nemzeti sokszínűségből fakadó oktatási, demográfiai és közigazgatási kérdések menedzselése a régióban.

Vajdasági Nagyberuházási Alap (2006) – feladata a kapitális jellegű beruházási projektek és programok támogatása, amellyel a VAT gazdasági, infrastrukturális, társadalmi, kulturális és politikai fejlődését, EU-s ambícióit alapozza meg. Pályázatási rendszer formájában működik, költségvetési pénzekből.

„Vojvodina CESS” Stratégiai Gazdasági Kutatások Központja (2004) – a vajdasági végrehajtó tanács és az Újvidéki Egyetem alapította, a kutatási kapacitások fejlesztése céljából. A Vajdaság gazdasági fejlődését szolgálja, szélesebb körű és hosszabb távú társadalmi hasznosulással (gazdasági trendek, prognózisok és regionális tervezés).

Vajdaság Autonóm Tartomány Fejlesztési Alapja (2002) – gazdasági elvek alapján működő hitelintézmény, a gazdaság, infrastruktúra, mezőgazdaság, KKV szektor, és a kiegyensúlyozott regionális fejlődés ösztönzését látja el. Eszközeit a magánosítás során megvalósított bevételek, a tartományi költségvetés, donációk, segélyek, támogatások, értékpapírügyletek, hitel visszafizetési részletek, nemzetközi pénzügyi szervezetek biztosítják. Éves tervben határozza meg a fejlesztési prioritásokat, programokat, amelyet a tartományi végrehajtó tanács fogad el.

Vajdasági Garanciaalap (2003) – a bankszektorral kialakított együttműködések eredményeként, a garanciaalap gazdaságfejlesztési céljai a gazdasági szubjektumok működéséhez biztosított kedvezőbb hitelfeltételek és garanciák által valósul meg. A garanciaalap tervezett programtevékenységét és pályázatási rendszerét támogató bankok kedvezőbb feltételeket biztosítanak az egyes gazdasági tevékenységek területén tevékenykedő jogi személyeknek. Fejlesztési szempontok: foglalkoztatás, kiegyensúlyozott és dinamikus regionális fejlődés, versenyképesség- és kivitelszerkesztés, női és fiatal vállalkozók támogatása, menekültek integrációja.

Vajdasági Fejlesztési Bank (2010) – az 1990-ben alakult újvidéki Metals-Banka RT pénzügyi válságát követően a VAT tőkésítette, és 2009-ben 61,9%-ban tulajdonjogot formált a bank felett. Széles körű bankügyleteket folytat: devizaügyletek, kül- és belföldi hitelügyletek, fizetésforgalom, garanciaügyletek, értékpapír kibocsátás, brókerügyletek, beruházási ügyletek, biztosítási ügyletek és egyéb pénzügyi szolgáltatások. A tartományi kormány érdekérvényesítését követően a Vajdaság Autonóm Tartomány Fejlesztési Alapja és a Vajdasági Garanciaalap közbenjárásával együttműködési egyetértés született, és a Vajdasági Fejlesztési Bank a tartomány gazdaság és infrastrukturális fejlesztési céljait, projektjeit támogatja a jövőben, jelentős pénzügyi kapacitások mobilizálásával, ugyanakkor a piaci működési elvek tiszteletben tartásával.

Európai Ügyek Irodája (2006) – az európai integrációs folyamatok követése, alkalmazása, és az ehhez szükséges intézményi kapacitások megteremtése, fejlesztése a cél regionális (tartományi) szinten.

Regionális Fejlesztési Ügynökség(ek) és Regionális Fejlesztési Tanács (2010–2011) – a Vajdaság területén (a regionális fejlesztési törvény értelmében) legkevesebb három ügynökség alapítható. Az ún. quargo-k, kvázi nem-kormányzati szervezetek (quasi non-governmental), és feladatuk a gazdaság támogatása, a területi problémák megoldása, gazdasági és társadalmi partnerségi hidak építése stb. Szerbiában a KKV szektor támogatására létrehozott intézményhálózat tekinthető a regionális fejlesztési ügynökségek jogelődjének.²¹ A regionális fejlesztési ügynökségek feladatkörét ezek a regionális fejlesztési irodák: Sza-

badka, Zombor, Nagybecskerek fogják átvenni. A Regionális Fejlesztési Tanács tanácsadói szervként fog működni (véleményezi a regionális fejlesztési stratégiát, finanszírozási programot, egyéb fejlesztési dokumentumokat, munkacsoportokat hoz létre stb.).

Tekintettel az újonnan intézményesülő szerb regionális politika fejlődési pályájára, intézményrendszeri tapasztalataira, mindenképpen ki kell emelni a Vajdaság Autonóm Tartomány szerepét. Egyedi – a regionális fejlesztések hatáskörét gyakorló intézményi hálóval rendelkezik. A tartomány hatásköreinek folyamatos bővítésével, és a jogkörök gyakorlásával a gazdaságfejlesztés területén olyan intézmények jöttek létre 2002-től, amelyek paralel állami szintű intézményei nem is léteznek (Vajdasági Fejlesztési Bank), amely a Vajdasági Garanciaállapottal és a Vajdaság Autonóm Tartomány Fejlesztési Alapjával rendelkezik a gazdaságfejlesztés teljes eszköztárával. A mezőgazdaság fejlődését, mint a Vajdaság egyik legfontosabb gazdasági ágát, szintén sikeres regionális intézmény segíti. Állami-regionális összehasonlításban további eltérés, hogy a tartomány monetáris és fiskális autonómiával nem rendelkezik. A Köztársasági Költségvetésből visszazármaztatott transzferekkel kevesebb a regionális fejlesztések iránt vállalt felelősség és a fejlődési lehetőség is a tartomány számára.

5. Összegzés

Földrajzi fekvésének köszönhetően Vajdaság stratégiai pont az európai, ázsiai és közlekeleti piacok felé.²² A jelenlegi helyzetben a Vajdaságot – csakúgy, mint Szerbia egészét – a tőkebefektetések és a foglalkoztatás növekedésén, valamint a technológiai fejlesztéseken alapuló neoklasszikus növekedési modell lendítheti előre. A befektetők számát növelheti a makro-ökonómiai stabilitás kialakítása, a befektetések szabályozásának egyszerűsítése, a cégalapítás, működtetés liberalizálása. Az új piacok által serkentett dinamikus növekedési potenciálokhoz hozzájárul az olcsó, de szakképzett munkaerő, a kisvállalkozói magánszektori dominancia, a női foglalkoztatottak számának növekedése.²³ A konvergencia tehát csakis az egyes gazdasági körzetek komparatív előnyeinek kihasználásával és megfontolt regionális fejlesztési stratégiával érhető el. Ennek fő részét kell, hogy képezze a demográfiai helyzet javítása, az iskolázottsági szint emelése, a továbbtanulási szándék erősítése, az egészségi állapot javítása, az élelmiszergazdaság versenyképességének fokozása, valamint a kereskedelem a táv- és hírközlés fejlesztése. Mindezek mellett elengedhetetlen az állami határok nagyobb átjárhatóságának lehetővé tétele, az egymást, a különböző nemzetiségeket és a szomszédokat megértő gondolkodás térnyerése, a kisebbségek kollektív autonómiájának biztosítása.²⁴

JEGYZETEK

1. A Vajdaság 1945 utáni történetéről lásd Gulyás L. (2007) Vajdaság: Történeti áttekintés. In. mű Nagy Imre (szerk.): A Vajdaság. A Kárpát-medence régiói 7. Dialóg-Campus. Pécs–Budapest. 2007. pp. 134–140. old.
2. Juhász József (2010): A Vajdaság és az autonómia. *História*. 2010/1–2. szám 54–62. old.
3. Pál Ágnes (2003): Dél-alföldi határvidékek. Bornus Nyomda. Pécs. 235 old.
4. Pál Ágnes (2004): A Duna–Körös–Maros–Tisza Eurorégió kialakulása. *Földtani Kutatás*. 41. 3–4. 41–45 old.
5. Gulyás László: Két régió – Felvidék, Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térségfejlesztő. Budapest. 2005. 164–165. old.
6. Korhecz Tamás, ifj. (2009): Otthonteremtőben a szülőföldön. Jogi és politikai esszék. Fórum Könyvkiadó. Újvidék. 14–41. old., Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija.

- 2009/6. szám. 43–57. old. és Jakopin, E (2010): Izveštaj o razvoju Srbije 2009. Republički zavod za razvoj. Beograd. 15–17. old.
7. Horváth Gyula (2006): Regionális helyzetkép a Kárpát-medencéről. In. Rácz Szilárd (szerk.): Regionális átalakulás a Kárpát-medencében. MRTT. Pécs. 10. old.
 8. Domonji, P. (2006): Vojvođanski identitet. Biblioteka Helsinške Sveske. H. n. 4. old. és Gábrity Molnár Irén (2008): Tájékoztatónk a materiális és immateriális tényezők ölelésében. In. Gábrity Molnár Irén és Mircics Zsuzsa (szerk.): Regionális erőnlét. MTT. Szabadka. 50–56. old.
 9. Nagy Imre (2007/a): Szerbia gazdasági-társadalmi helyzete. I. m.: Nagy Imre (szerk.): Vajdaság. Pécs–Budapest. MTA RKK. Dialóg-Campus. 29–75. old.
 10. Komšić, J. (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. 73–81. old.
 11. Bozóki Antal (2007): Mi maradt az autonómiából? – Elmélet és gyakorlat, <http://www.magyar-szo.co.yu> (2007. 03. 15.) és Takács Zoltán (2008): Területi szerveződés és regionalizáció Szerbiában. In. Gábrity Molnár Irén és Mircics Zsuzsa (szerk.): Regionális erőnlét. MTT. Szabadka. 135–142. old.
 12. Zakon o utvrđivanju nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine = Službeni Glasnik RS. Br. 99/09. Megjegyzés: A tartomány bizonyos hatásköreit az ún. omnibusztörvénnyel (átfogó törvény, délvidéki magyar nyelvhasználatban meghonosult kifejezés) kapta vissza 2002-ben, az akkori államigazgatás alkotmányos keretein belül. Zakon o utvrđivanju određenih nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine = Službeni Glasnik RS. Br. 6/02.
 13. Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine. http://www.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&dir=DESC&order=date&limit=5&limitstart=5 (2010. 06. 15.)
 14. Komšić, J. (2007): Evropski političko-pravni pristup decentralizaciji i regionalizaciji. In. Kosta Josifidis (szerk.): Evropske regionalne politike s osvrtom na perspektive Vojvodine. Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Subotica. Novi Sad. 87–94. old.
 15. Korhecz Tamás, Ifj. (2009): Otthoneremtőben a szülőföldön. Jogi és politikai esszék. Fórum Könyvkiadó. Újvidék. 14–41. old.
 16. Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 43–57. old. és Simić, P. (2009): Polovi razvoja i regionalizam u Francuskoj. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 70–72. old.
 17. Lilić, S. (2009): Regionalizam, EU i pravni okvir regionalizacije Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 16–19. old. Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 43–57. old. és Janjić, D. (2009): Srbija država regiona. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 103–106. old.
 18. Korhecz Tamás, Ifj. (2009): Otthoneremtőben a szülőföldön. Jogi és politikai esszék. Fórum Könyvkiadó. Újvidék. 14–41. old.
 19. 2011-es tartományi kormány-átalakításokat követően néhány titkárság összevonására került sor (2011 márciusa).
 20. Nagy Imre–Csókási Eszter (2004): A DKMT eurorégió szerepe a magyar–román–szerbia–montenegrói hármasság határ menti együttműködésben. I. m.: Nagy I., Kugler J. szerk. (2004): Lehet-e három arca e tájnak? Tanulmányok a délkeleti határégió újraszerveződő kapcsolatairól. Békéscsaba–Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja.
 21. Nagy Imre (2007): A Vajdaság fejlettségének regionális különbségei. In. Nagy Imre (szerk.) Vajdaság. MTA RKK. Pécs–Budapest. 554–558. old.
 22. Gábrity Molnár Irén.–Riczy András 2006: Kistérségek életereje – Délvidéki fejlesztési lehetőségek. Regionális Tudományi Társaság, Szabadka, 263 p.
 23. Uo.
 24. Glatz Ferenc (2011): Történelmi megbékélés, de hogyan? Szerbek, magyarok között... História. 2011/1–2. szám, 51–63. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bozóki Antal (2007): Mi maradt az autonómiából? – Elmélet és gyakorlat, <http://www.magyar-szo.co.yu> (2007. 03. 15.)
- Domonji, P. (2006): Vojvođanski identitet. Biblioteka Helsinške Sveske. H.n. 4. old.
- Gábrity Molnár Irén (2008): Tájidentitásunk a materiális és immateriális tényezők ölelésében. In: Gábrity Molnár Irén és Mirmics Zsuzsa (szerk.): Regionális erőnlét. MTT. Szabadka. 50–56. old.
- Glatz Ferenc (2011): Történelmi megbékélés, de hogyan? Szerbek, magyarok között... História, 2011/1–2. 51–63. old.
- Gulyás László (2005): Két régió – Felvidék, Vajdaság – sorsa az Osztrák–Magyar Monarchiától napjainkig. Hazai Térségfejlesztő. Budapest. 2005.
- Gulyás László (2007) Vajdaság: Történeti áttekintés. In. mű Nagy Imre (szerk.): A Vajdaság. A Kárpát-medence régiói 7. Dialóg-Campus. Pécs–Budapest. 2007.
- Horváth Gyula (2006): Regionális helyzetkép a Kárpát-medencéről. In. Rácz Szilárd (szerk.): Regionális átalakulás a Kárpát-medencében. MRTT. Pécs. 10. old.
- Janjić, D. (2009): Srbija država regiona. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/ 6. szám. 103-106. old.
- Jakopin, E (2010): Izveštaj o razvoju Srbije 2009. Republički zavod za razvoj. Beograd. 15–17. old.
- Juhász József (2010): A Vajdaság és az autonómia. História. 2010/1–2., 54–62. old.
- Komšić, J. (2007): Evropski političko-pravni pristup decentralizaciji i regionalizaciji. In. Kosta Josifidić (szerk.): Evropske regionalne politike s osvrtom na perspektive Vojvodine. Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Subotica. Novi Sad. 87–94. old.
- Komšić, J. (2009): Političko-institucionalni aspekti regionalnog razvoja Srbije u svetlu evropskih standarda. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. 73–81. old.
- Korhecz Tamás, Ifj. (2009): Otthontereemtőben a szülőföldön. Jogi és politikai esszék. Fórum Könyvkiadó. Újvidék. 14–41. old.
- Lilić, S. (2009): Regionalizam, EU i pravni okvir regionalizacije Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 16–19. old.
- Nagy Imre (2007/a): Szerbia gazdasági-társadalmi helyzete. I. m.: Nagy Imre (szerk.): Vajdaság. Pécs–Budapest. MTA RKK. Dialóg-Campus. 29–75. old.
- Nagy Imre (2007/b): A Vajdaság fejlettségének regionális különbségei. In. Nagy Imre (szerk.) Vajdaság. MTA RKK. Pécs–Budapest. 554–558. old.
- Nagy Imre–Csókási Eszter (2004): A DKMT eurorégió szerepe a magyar–román–szerbia–montenegrói hármás határ menti együttműködésben. I. m.: Nagy I., Kugler J. szerk. (2004): Lehet-e három arca e tájnak? Tanulmányok a délkeleti határégió újraszerveződő kapcsolatairól. Békéscsaba–Pécs: MTA Regionális Kutatások Központja.
- Nikolić, G. (2009): Novi predlog za statističku regionalizaciju Srbije. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 43–57. old.
- Opštine u Srbiji 2008., 2010. Republički zavod za statistiku Srbije.
- Simić, P. (2009): Polovi razvoja i regionalizam u Francuskoj. Izazovi evropskih integracija. Časopis za pravo i ekonomiju evropskih integracija. 2009/6. szám. 70–72. old.
- Statut Autonomne pokrajine Vojvodine. http://www.vojvodina.gov.rs/index.php?option=com_docman&task=cat_view&gid=19&dir=DESC&order=date&limit=5&limitstart=5 (2010. 06. 15.).
- Takács Zoltán (2008): Területi szerveződés és regionalizáció Szerbiában. In. Gábrity Molnár Irén és Mirmics Zsuzsa (szerk.): Regionális erőnlét. MTT. Szabadka. 135–142. old.
- Thomka Orsolya–Kurcz Ádám István–Tóth Anikó (2010): Délvidék – A Vajdaság és Belgrád. Ketzal Kiadó Kft. Budapest. 7–20. o., 28. o., 32–45. o.
- Tripković, M. (2003): Regionalizálódás Szerbiában, különös tekintettel a Vajdaság helyzetére = Tér és Társadalom. 2003/4. sz. 118–120. old.
- Uredba o nomenklaturi statističkih teritorijalnih jedinica = Službeni Glasnik RS. Br. 109/2009., 46/2010.
- Zakon o regionalnom razvoju = Službeni Glasnik RS. Br. 51/2009., 30/2010.
- Zakonom o utvrđivanju nadležnosti Autonomne Pokrajine Vojvodine = Službeni Glasnik RS. Br. 99/2009.